

Sukupuolten tasa-arvo talousarvioesityksessä 2023

Valtiovarainministeriön budjetin laatimismääräys edellyttää, että pääluokkaperusteluihin tulee sisällyttää yhteenvetotarkastelu sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä talousarvioesitykseen liittyvästä toiminnasta. Tarkastelussa tulee kiinnittää huomiota sukupuolten välisen tasa-arvon yhteiskunnallisiin vaikuttavuustavoitteisiin hallinnonalalla ja niihin hallinnonalan menoihin, joilla voi olla vaikutusta tasa-arvon toteutumiseen. Osana sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen seuranta STM/THL tekee vuosittain selvityksen talousarvioesityksen tasa-arvoyhteenvetoteksteistä. Budjetin valmisteluprosessissa syksyllä mahdollisesti tehdyt muutokset eivät näy yhteenvetotarkasteluissa. Koko talousarvioesityksen kattavaa laadullista analyysia ei ole tehty.

VMn ohjeen mukaisesti kaikki ministeriöt ovat sisällyttäneet vuoden 2023 talousarvioesityksen pääluokkaperustelujen yleisosaan erikseen otsikoidun kappaleen, jossa on tarkasteltu sukupuolten tasa-arvoa suhteessa määrärahojen jakautumiseen hallinnonalalla.

Tarkastelujen sisältö ja laajuus vaihtelevat ministeriöittäin. Muutokset tasa-arvoyhteenvedoissa ovat viime vuoteen nähden verrattain pieniä. Yleisten tasa-arvotavoitteiden lisäksi ainakin joitakin konkreettisia tasa-arvotavoitteita, -toimenpiteitä tai -määrärahoja mainitsevat SM, OKM, UM ja STM.

Nykyinen ohjeistus mahdollistaisi sukupuolitietoisien budjetin laatimisen, mutta käytännössä esiin nostetaan tasa-arvoerityiset määrärahat. Yhteenvetotarkastelujen perusteella ei siis voida arvioida koko budjetin sukupuolivaikutuksia, vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon tai kattavasti tasa-arvon edistämiseen käytettyjä resursseja.

Hallitusohjelmassa ja hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa tavoitteena on ollut sukupuolitietoisien budjetoinnin kehittäminen. Hallituskauden aikana kehittämistä on tehty jonkin verran ministeriöissä ja osana valtioneuvoston tasa-arvoverkoston työtä. Lisäksi VM on täsmentänyt laadintaohjeistusta (v. 2020) ja järjestänyt kaksi työpajaa ministeriöiden budjetti- ja tasa-arvovirkahenkilöille.

Poimintoja yhteenvetotarkasteluista

- Toimeenpannaan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus. Uudistetaan lähestymiskieltoon liittyvä lainsäädäntö ja parannetaan lähestymiskiellon tehokkuutta, vähennetään lähestymiskiellon rikkomista ja lisätään erityisesti lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan uhrin turvallisuutta. Näihin molempiin uudistuksiin on kohdennettu lisäresurssia vuodelle 2023 (OM)
- Progressiivinen henkilöverotus pienentää nettotulojen eroja sukupuolten välillä. Henkilöverotus (ansio- ja pääomatuloverotus) kokonaisuudessaan tasaa sukupuolten välisiä tuloja verotuksen jälkeen siten, että naisten tulojen osuus

miesten tuloista on verotuksen jälkeen keskimäärin 4,6 %-yksikköä korkeampi kuin ennen verotusta (VM)

- Uuden ohjelmakauden EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmassa Uudistuva ja osaava Suomi 2021—2027 sukupuolten tasa-arvo on huomioitu läpileikkaavana periaatteena. Sen lisäksi, että tasa-arvoa edistetään kaikissa hankkeissa, voidaan rahoittaa myös hankkeita, joiden pääasiallisena tavoitteena on sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen (TEM)
- Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistäminen -momentille myönnetään 5 891 000 euroa. Määrärahaa saa käyttää: kotoutumisen, työllisyyden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseen sekä EU:n rahoittamien kotoutumista edistävien hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen. Erityistä huomiota kiinnitetään maahanmuuttajanaisten mahdollisuuteen osallistua kotoutumis- ja kielikoulutukseen (TEM)
- Valtion rahoitukseen turvakotitoiminnan menoihin varataan 24,55 milj. euroa (STM).
- Asunnottomuustilastoinnin ja asunnottomuuteen liittyvien tietojärjestelmien kehittämisen avulla pystytään lisäämään sekä naisten että miesten erityistarpeiden huomioimista. Naisten asunnottomuuden vähentämistä ja asumispolkuja turvataan useiden toimijoiden yhteistyöllä. Vuonna 2021 asunnottomista 77 prosenttia oli miehiä. Asunnottomia miehiä oli 3 057, mikä oli 219 vähemmän kuin vuotta aiemmin. (YM)

Poimintoja tasa-arvorelevanteista asioista, joita ei ole yhteenvetotarkasteluissa

Varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnitteluvaikeus

Raha-asiain valiokunnassa 19.9. käsiteltiin Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta. Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2023 tasa-arvovaltuutetun toimiston resurssien vahvistamista varten on varattu 45 000 euron suuruinen määräraha momentilla 25.01.03 (Oikeusministeriön yhteydessä toimivien viranomaisten toimintameno, siirtomääräraha 2 v). Tasa-arvovaltuutetun tehtävät laajenisivat esityksessä ehdotetun mukaisesti varhaiskasvatukseen. Arvioitu lisäresurssitarve on 0,5 henkilötyövuotta. Lisäksi varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnitelmien laatimista varten on varattu 188 000 euron suuruinen määräraha momentilla 28.90.30 (Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen, arviomääräraha)

Perhevapaa uudistus

Perhevapaa uudistus tuli voimaan 1.8.2022. Uudistuksen tavoitteena on parantaa vanhempien keskinäistä tasa-arvoa ja erilaisten perhemuotojen ja erilaisissa perheissä elävien lasten ja vanhempien yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Perhevapaa uudistuksen

arvioidaan lisäävän valtion menoja 1,0 miljoonalla eurolla vuonna 2022 ja vuodesta 2024 alkaen noin 9,0 miljoonalla eurolla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden varmistamiseksi ehdotetaan useita eri toimia (poikkihallinnollinen työryhmä). Henkilöstö on hyvin naisvaltaista joten kaikilla alaan kohdistuvilla toimilla on vaikutuksia erityisesti naisiin.

Koronapandemian vaikutukset

Toukokuussa 2022 julkaistun tutkimusraportin tulokset osoittavat, että koronakriisi kohteli sukupuolia ja ihmisryhmiä eri tavoin. Pidempikestoisia tasa-arvoseurauksia tunnistettiin suhteessa hyvinvointiin ja mielenterveyteen sekä työelämän tasa-arvoon, etenkin sosiaali- ja terveysalan kuormittuneisuuteen. Selvityksen mukaan kriisin aikana valmistelluissa lisäbudjeteissa ei ole arvioitu sukupuolivaikutuksia. Tutkijat suosittelevat, että koronakriisin sukupuolistuneet vaikutukset tulisi huomioida paremmin kriisin jälkihoidossa, tasa-arvopolitiikassa seuraavalla hallituskaudella sekä tuleviin kriiseihin varautumisessa sekä niiden hoidossa.